ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2025 / № 2.3

FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
TIL
ADABIYOT
TA'LIM

Philological research:
LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования:
ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 2.3

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.07.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:
Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Dilrabo Ergasheva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.07.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Дильрабо Эргашева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.07.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)
Dilrabo Ergashova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ANDANIYAZOVA DILRABO RUZIQULOVNA
Muvaqqat onomastik birliklarning baholash vazifasi.....7

ESHBOYEV QAHRAMON BAKIR O‘G‘LI
O‘zbek tili sinonimik lug‘atlarida semantik darajalanishning metodologik tamoyillari.....11

BOZOROV HAMID XO‘SHMURODOVICH
Olamning lisoniy va folklor manzarasida ertak janrining o‘rni.....14

BAYMURODOVA LAYLO KAXROMANOVNA
Badiiy diskursda xushmuomalalik strategiyalarining ifodalanishi 20

KHAYITOVA FERUZA ABDIKHALIKOVNA
A linguocultural study of toponyms in english and uzbek languages 24

PRIMOV SHAMSIDDIN MUHIDDIN O‘G‘LI
Siyosiy jarayonlarning yoritilishida hajviy publitsistikaning o‘rni va ahamiyati 27

JO‘RAYEVA NIGORA BAXTIYOR QIZI
Dastlabki ruscha-o‘zbekcha lug‘atlar tarjimasida so‘zlikni izohlash usullari (Ashurali Zohiriy va Abdulla Qodiriy lug‘atlari misolida).....31

PO‘LATXONOVA HILOLAXON SHUHRATXON QIZI
Neurolinguistic analysis: language and brain 35

TAMIQAYEVA DILAFRUZ
Alisher Navoiyning «Saddi Iskandariy» dostonida qo‘llangan ba’zi bir somatik iborlar tahliliga doir 39

AHADOVA GULCHEHRA
Toyloq shevasiga xos ma’nodoshlik qatorlari xususida 41

МУНДАРИЖА

ADABIYOTSHUNOSLIK

KODIROVA SAODAT ABDIRAXIMOVNA
Maqollarni adabiyotshunoslik aspektida tadqiq
etishda nazariy yondashuvlar 46

АБДУЛЛАЕВ МАХМУД АХМАТОВИЧ
Таджикские литературоведы 50-60-х годов
XX века о научно-литературных работах садриддина айни
в контексте узбекско-таджикских литературных связей 49

SUVONQULOVA LAYLO MAHMUD QIZI
Adabiyotshunoslikda motiv obraz
tushunchasiga oid nazariy qarashlar 52

RAXIMJONOVA SAFARMO AKBARALI QIZI
Jadid adabiyotida vatan, din va til konsepsiyasi 55

TA’LIM

ПАРДАЕВА ДИЛФУЗА РАИМОВНА,
РАХМАНОВА МАХЛИЁ ИЛХОМОВНА
Авторские сказки как средство развития речевой активности 59

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 6-7
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

OLAMNING LISONIY VA FOLKLOR MANZARASIDA ERTAK JANRINING O'RNI

Bozorov Hamid Xo'shmurodovich,
Termiz davlat universiteti
o'zbek tilshunosligi kafedrasi o'qituvchisi,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

«Olamning lisoniy manzarasi» – bu xalqning til orqali dunyoni qanday ko'rishi, tasavvur qilishi va ifodalashi bilan bog'liq bo'lgan konseptual modeldir. Bu tushuncha tilshunoslikda inson tafakkuri, dunyoqarashi, madaniyati va tili o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni o'rganishga asoslanadi. Til nafaqat aloqa vositasi, balki milliy tafakkur, madaniy tajriba va tarixiy xotiraning aksidir. Shuning uchun xalq og'zaki ijodi, ayniqsa, ertak janri til orqali dunyoning lisoniy manzarasini yaratishda muhim rol o'ynaydi. «Xalq og'zaki ijodini jamiyat estetik madaniyatining bir sohasi sifatida o'rganishda biz milliy hayot va tafakkur tarzi sifatida folklorning badiiy-ijodiy jarayoni, uning madaniy-estetik qiymati, folklorning ijtimoiy-madaniy faoliyati va boshqalarga e'tibor qaratamiz»[1]. Darhaqiqat, xalq og'zaki ijodining jamiyat hayotidagi roli, uning san'at, madaniyat, ma'naviyat va estetik dunyoqarash shakllanishidagi o'rni bilan belgilanadi. «Olam manzarasini o'rganish ilm-fan tomonidan o'z obyektini o'zlashtirishning turli bosqichlarida ilmiy paradigmani asta-sekin almashtirib borishida ham ko'zga tashlanadi, ya'ni lisoniy manzara ilmiy, madaniy, folklor, diniy va h.k. manzaralarga almasha boradi»[2]. Bular ichida folklor manzarasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki folklor xalqning ko'p asrlik tarixini o'zida namoyon qiladi. Unda har bir xalqning turmush-tarzi, qadriyatlari, an'analari, ijtimoiy munosabatlari akslanadi. Bu xususiyatlar folklor janrlarining o'zlikni anglashdagi muhim manba ekanligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, folklor – til va tafakkur ko'zgusi.

Folklor janrlarida umumxalq tilining eng go'zal, ifodali shakllari namoyon bo'ladi. Bu orqali esa xalq tafakkuri, obrazli fikrlash uslubi o'rganiladi hamda F.Usmanov ta'biri bilan aytganda: «Milliy idrok intizomini boshqargan lingvomadaniy bilimlar zaxirasini tahlil etish uchun folklor ma'lumotlarini jalb etish, shuningdek, assotsiativ tajriba usullari kombinatsiyasidan foydalanish lozim bo'ladi»[3].

Folklor janrlari ichida ertak janri o'ziga xos uslubga ega bo'lib, xalqning hayotini boricha ko'rsatish imkoniga ega. Ertaklar boshqa janrlarga qaraganda o'z originalligini saqlash xususiyatiga ega. Chunki ertaklar aholining barcha qatlami tomonidan oson qabul qilinib, og'izdan og'izga o'ta oladigan janrdir. Uni turli toifadagi, turli yoshdagi insonlar kelgusi avlodlarga yetkazishi mumkin. Bu esa ertaklarning mazmuniy o'zgarishlari kam bo'lishi, ammo til elementlarining boyib borishiga imkoniyat yaratishi mumkinligini ko'rsatadi.

Ertaklar xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va eng ommabop janrlaridan biridir. Ular, ko'pincha, fantastik voqealar, sehrli hodisalar, g'ayritabiiy qahramonlar hamda ramziy obrazlarga boy bo'ladi. Ertaklarda xalqning orzu-umidlari, ezgulikka bo'lgan intilishi, adolatga bo'lgan ishonchi, shuningdek, tabiat, jamiyat va inson haqidagi qarashlari mujassam bo'ladi. Shunga asoslanib, ertaklar o'z tarkibiga xalqning bir nechta xususiyatlarini aks ettiradi.

Ertaklar orqali tilning nafaqat kommunikativ, balki kognitiv, estetik va tarbiyaviy funksiyalari ham ochib

[1] Новиков С.С. Фолклор как феномен эстетической культуры общества: Аспекты генезиса и эволюсии. Автореф.дисс. ...канд.фолол.наук. – Барнаул, 2002. – С. 3.

[2] Бахронова Д.К. Олам манзарасининг миллий-маданий ва лингвокогнитив категорияланиши. – Тошкент: Turon iqbol, 2021. – Б. 17.

[3] Усманов Ф. Ўзбек тилидаги ўхшатишларнинг лингвомаданий тадқиқи. Филол.фан.б.фалс.док. ...дисс. – Тошкент, 2020. – Б. 44.

beriladi. Folklor janrlari ichida ertak janri ushbu xususiyatiga ko‘ra keng imkoniyatga ega bo‘ladi. Shunga ko‘ra, ertaklar orqali olamning lisoniy manzarasidagi quyidagi xususiyatlar shakllanadi:

1. Metaforik va ramziy obrazlar. Ertaklar (ko‘proq sehrli va fantastik ertaklarda)dagi «*ajdar*», «*dev*», «*oltin kosa*», «*uchar gilam*», «*oltin tarvuz*», «*qush va sehrli hayvonlar*», «*taroq*» va shu kabi obraz hamda narsa-predmetlar ma’lum bir xalqning olamni qanday anglashini, yaxshilik va yomonlikni qanday tushunishini va talqin qilishini akslantiradi. O‘zbek xalq ertaklaridagi metaforik va ramziy obrazlar ertakning badiiy kuchini, xalqning ruhiy olamini, ma’naviy qadriyatlarini va yashash tarzini, hayotiy tajribasini ifodalash vazifasini bajarishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Qahramonlar tilidagi «*Yuragi tog‘dek*», «*Ko‘zlari yulduzday chaqnadi*» kabi metaforik ifodalar obrazning hissiy holatini, yovuzlikning ifodasini *bo‘ri, ajdar, yalmog‘iz, dev, shayton,* kuch va sabr-toqatning *tog‘* orqali ramzlanishi hayvonlar hamda tabiat hodisalariga asoslangan metaforalar orqali ifodalanadi. O‘zbek xalq ertaklarida **hayvonlar, qushlar, raqamlar, ranglar, makon** va **turli sehrli buyumlar** ertak manzarasida olamni anglashning eng sodda shakli sifatida namoyon bo‘lgan.

O‘zbek xalq ertaklarida hayvon obrazlari aksariyat hollarda insoniy xususiyatlarning ramziga aylanadi.

T/R	Ertak fonidagi hayvonlar	Ramziy ifodasi
1	Kiyik	Yorug‘lik, poklik, yangilanish
2	Ayiq	Homiy, qo‘rqoq va laqmalik[1]
3	Sher	Kuch-qudrat, savlat, saltanat, jasorat, adolat
4	Bo‘ri	Qonxo‘rlik, yovuzlik, laqmalik
5	Tulki	Hiyla, aql, ayyorlik
6	Eshak	Kamtarlik, mehnat, sabr

Raqamlar bilan bog‘liq o‘rinlar ham ertak matnida ramziy ma’no ifodalash vazifasini bajaradi. Jumladan, «Xitoyliklar uchun bu raqam uch asosiy qudrat – osmon, yer, inson; uch yorug‘lik manbai – quyosh, oy, yulduzni ifodalasa»[2], o‘zbek an’analariga ko‘ra *mukammallik, sinov* bosqichlarini ifodalab keladi. Shuningdek, ertak matnida ko‘p uchrovchi yetti – *muqaddaslik (yetti pushtni bilish tushunchasi bilan bog‘liq), poklanish, ilohiylikni;* qirq raqami esa *to‘la davr, o‘zgarish davri* kabi ma’nolarni ifodalaydi.

Aksariyat ertaklarda sehrli, mashaqqat va sinovlarga boy makon ifodalanadi. Bunday makonlarda ramziylik yetakchilik qiladi. Masalan, ***qorong‘i o‘rmon*** – *xavf-xatar, sinov joyi,* **sehrli qal’a** (o‘zbek xalq ertaklarida saroy ko‘rinishida ko‘proq namoyon bo‘ladi) – *sirli haqiqat, g‘ayritabiiy dunyo,* **baland va uzoq tog‘** – *mashaqqat yo‘li, orzu, erkinlik* ramzi. Mashhur «Susambil» va «Botir echki» ertagidagi tog‘ (makon) orzu ro‘yobi, erkinlik ramzi sifatida o‘zbek xalqi lisoniy manzarasidan o‘rin olgan: *Bular yo‘l yurib, yo‘l yursa ham mo‘l yurib, mo‘l yursa ham ko‘l yurib, axiri bir kun tog‘ga yetishibdi. Tog‘ga borishsa, bu tog‘ echki aytganday, juda ham obod ekan. Istagan ovqat topilarkan. Havosi juda baland, suvlari tiniq. Bular borishi bilan yaxshilab qorinni to‘qlab, adirlikdagi katta chinorning tagida makon qurib yota berishibdi.* (Bo‘ri bilan mergan. Botir echki. 22-b.[3]) Ushbu matnda orzu-umid ijobati ifodalangan bo‘lsa, quyidagi misolda mashaqqat yo‘li sifatida tasvirlangan: «*Rustam shahar xalqi bilan xayrlashib, tog‘ tomon yo‘l olibdi. Chollar kezibdi, qirlar oshibdi. Yo‘llar yurib tog‘ tagiga yetibdi. Qarasa, tog‘ bobo aytgandan ham vahimali, tepasi ko‘rinmaydigan, silliq toshdan iborat baland emish, uning ustiga chiqish hech aqlga to‘g‘ri kelmasmish***».** (Uch og‘ayni botirlar. Quyosh yerning pahlavoni. 131-b.[4])

Ertak matniga olib kirilgan metaforik va ramziy ifodalar, eng avvalo, xalqning tafakkuri mahsuli. Shunga qaramay, xalqning kuzatuvchan, ilg‘or g‘oyalarga ega aholisi ma’lum maqsadlarni ko‘zlagan holda ushbu til birliklarni ertak syujetiga olib kirgan. Ertak tilida uchrovchi metaforik va ramziy ifodalarning asosiy maqsadini quyidagicha ifodalashimiz mumkin.

T/R	Maqsad	Izoh
1	Axloqiy g‘oyani yetkazish	Qahramonning xatti-harakatlari ramziy va metaforik yo‘l bilan ifodalanadi.

[1] Bozorov H. O‘zbek xalq ertaklarining lingvomadaniy tadqiqi. Filol.fan.b.fals.dok. ...diss. – Termiz, 2023. – B. 102.

[2] Qarang: Жумаева С. Ўзбек мумтоз шеъриятида рақам рамзлари ва уларнинг маъно талқини (XII-XV асрлар). – Тошкент: Фан, 2010. – Б. 15.

[3] Bo‘ri bilan mergan: O‘zbek xalq ertaklari. – Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2018. – 144 b.

[4] Uch og‘ayni botirlar. O‘zbek xalq ertaklari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 304 b.

2	Estetik ta’sir kuchini oshirish	Obrazlilik orqali ertak tinglovchiga chuqur ta’sir qiladi.
3	Mazmunni chuqurlashtirish	Ramz orqali oddiy voqea ostida murakkab tushunchalar beriladi.
4	Folklor poetikasini boyitish	Ertakning badiiy tili jonli va boy bo‘ladi.
5	Qahramonning yuksalishini ko‘rsatish	Qiyinchiliklar orqali ramziy yo‘l bilan qahramon ma’naviy yuksaladi.

2. Milliy til unsurlari. Ertaklar qadimgi folklor janrlardan bir bo‘lganligi uchun arxaik leksik birliklar, xalqona iboralar, dialektal birliklar ko‘p uchraydi. Bu esa xalqning tarixiy til qatlamlarini saqlab qolishda va kelgusi avlodlarga yetkazib berishda muhim ahamiyat kasb etishini ko‘rsatadi. Xalq ertaklarida mavjud milliy til unsurlarini quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

T/R	Til unsurlari	Izoh va maqsad	Misol
1	Leksik unsurlar	Xalqona so‘zlar orqali davr muhitini yaratish	*Yalmog‘iz, bilag‘on…*
		Etnografizmlar asosida xalqning mentalitetini ko‘rsatish	*To‘n, do‘ppi, xurjun, aqiqa…*
2	Frazeologizmlar	Obrazlilikni oshirish	*Ko‘z ochib-yumguncha, bel bog‘lab, yerni titratmoq, tog‘ni talqon qilmoq…*
3	Dialektizmlar	Ertak tilini jonlantirish, hududiy mansublikni ko‘rsatish	*Kadi, ena, charlar, chapati, bacha, iylik …*
4	Nutqiy aktlar	Soddalik, xalqona so‘zlar, kinoya, kulgi aralashgan nutq vositalar orqali obraz xarakterini ifodalash	«*Xush keldingiz*», «*assalomu alaykum*», «*hormang*»…
5	Maqol va matallar	Hikmat sifatida xulosa chiqarishga undash	«*Yaxshilik yerda qolmas*», «*Otangga qilganing bolangdan qaytadi*», «*Erni er qiladigan ham xotin, yer qiladigan ham xotin*»…
6	Arxaizmlar	Davr muhitini yaratish	*Podsho, qul kanizak, qozi, yasovul…*

3. Stereotip ifodalar. Har bir xalqning o‘z ertaklarida Stereotip ifodalar mavjud bo‘ladi. Jumladan, o‘zbek xalq ertaklarida «*Bir bor ekan, bir yo‘q ekan*», «*Bo‘ri bakovul ekan, tulki yasovul ekan*», «*Qirq kecha-yu qirq kunduz*», «*Murod-maqsadiga yetibdi*» kabi tipik ibtido va intiholar xalqning mentalitetini ifodalash uchun xizmat qiladi.

Ertaklar orqali til orqali olamni anglash mumkin. Ertaklar nafaqat voqelikni hikoya qiladi, balki o‘ziga xos tarzda qayta talqin qilish kuchiga ega bo‘ladi.

Xalq ertaklari olamning lisoniy manzarasidagi
ramziy tafakkurni;
aqliy konstruksiyalarni;
til boyligini boyitishga xizmat qiladi.

Ramziy tafakkur. Bunda ertak voqealari real bo‘lmasa-da, chuqur ma’noga ega bo‘ladi. Jumladan, o‘zbek xalq ertaklarida ko‘p kuzatiladigan hayvonlar haqidagi yoki sehrli ertaklardagi voqea-hodisalar fantastik ruhda bo‘lsa-da, undagi ilgari surilayotgan g‘oya haqiqatda mavjud. Ramziy tafakkur, eng avvalo, abstrakt, obrazli va ko‘p qatlamli fikrlashdir. Ertak tilida ramziy tafakkur xalqning ruhiy rivojida muhim hisoblanib, murakkab tushunchalarni sodda belgilar orqali idrok etish, hayotiy voqealarni ramziy ma’noda anglash, estetik va axloqiy qarashlarni rivojlantirish manbasidir. **«**O‘zbek xalq ertaklarida ajdar – yovuz, yirtqich ruh timsoli**»**[1]. Xalqning tafakkurida ajdar faqatgina yovuz va qonxo‘r mavjudot bo‘lib qolmay, balki insonning ichki qo‘rquvlari, ichki to‘siqlar, ichki dushmanlarning ramzidir.

*Har kuni bir **ajdar** kelib, Semurg‘ yo‘q vaqtda bir bolasini yeb ketadi. Agar sen Semurg‘ bolalarini shu falokatdan qutqarsang, yer yuziga chiqarib qo‘yar, deb o‘ylayman, – debdi.*

*Kenja botir **«xo’p»**, deb chinor yaqiniga boribdi-da, o‘zini panaga olib turibdi. Bir vaqt vishillab **ajdar** kelibdi. Chinorga o‘rmalab chiqa boshlabdi. Buni ko‘rgan Semurg‘ bolalari chiy-chiylashibdilar. Kenja botir sekin o‘rnidan turibdi va ajdarni qilich bilan ikkiga bo‘lib tashlabdi. Go‘shtini maydalab Semurg‘ning bolalariga beribdi va yana o‘zini panaga olib o‘tiraveribdi.* (Uch og‘ayni botirlar. Semurg‘. 198-b.)

[1] Usmanova Sh. Lingvokulturologiya. Darslik. – Toshkent, 2019. – B. 155.

Ushbu ertak matniga e’tibor qaratar ekanmiz, ertak qahramoni ichki to‘siqlarini, qo‘rquvini yengib o‘tganligini kuzatishimiz mumkin. Ertaklar xalqning orzu-armonlari haqidagi haqiqatlarni so‘zlovchi «muhim gaplar»ni ayta oladigan janr bo‘lganligi sababli, qadimdan o‘z g‘oya hamda qarashlarini ramzlar orqali ifodalashga uringanlar. Buning natijasi o‘laroq, turli ramziy obrazlarning yuzaga kelishiga olib kelgan. Masalan, «Zumrad va Qimmat» ertagidagi sehrli kampir ijobiy va salbiy axloqiy fazilatlarni sinovdan o‘tkazuvchi obraz sifatida xalq inonchlaridan o‘rin olgan. Ertaklar tilidagi ramziy obrazlarni talqin qilish, ertaklarni yangicha talqin qilish asrlar davomida saqlanib, xalq mentalitetining o‘ziga xos tomonlarini kelgusi avlodlarga yetkazib berish vazifasini ham bajaradi.

Aqliy konstruksiyalar. Ertaklarning aksariyatida fantastik voqealar va syujetlar ifoda qilinsa-da, ijtimoiy g‘oyalar ilgari surilishi bilan boshqa folklor janrlaridan ajralib turadi. Aqliy konstruksiya inson ongida mavjud mantiqiy, obrazli yoki ramziy tuzilmalarning akslanishi bo‘lib, ular jamiyat, hayotiy voqea-hodisalar, axloqiy tushuncha va munosabatlarni tartibga soladi. Xalqning nutqiy aktlari, axloqiy qarashlari, an’ana, qadriyatlari va boshqalar ertaklarda mavjud bo‘lib, uzoq asrlik madaniy qarashlarini o‘zida saqlaydi**.** Aniqroq qilib aytganda, ertaklarda mavjud aqliy konstruksiyalar insonning **«**ichki modeli**»** bo‘lib, olamning lisoniy manzarasini anglashga xizmat qiladi. V.Propp **«**Ertakning motivlari bir-biri bilan shunchalik chambarchas bog‘liqki, qoida tariqasida, biron bir motivni alohida tushunish mumkin emas. Uni qismlarga bo‘lib taqdim etish kerak**»**[1], – deya ta’kidlaydi. O‘zbek xalq ertaklaridagi aqliy konstruksiyalarni ham V.Propp ta’kidlaganidek, qismlarga bo‘lib tahlil qilish ma’lum samara beradi. Shunga asoslanib, o‘zbek xalq ertaklaridagi aqliy konstruksiyalarni ***mantiqiy model, obrazli-aqliy model, axloqiy-aqliy model*** kabi guruhlar asosida tahlil qilish maqsadga muvofiq.

1. Mantiqiy (muammo-yechim) modeli. Ushbu model aksariyat ertaklar tuzilmasida kuzatiladi. Ushbu model besh (boshqa kichik qismlar ham mavjud) asosiy qismni tashkil etadi. Uni quyidagicha ifodalash mumkin:

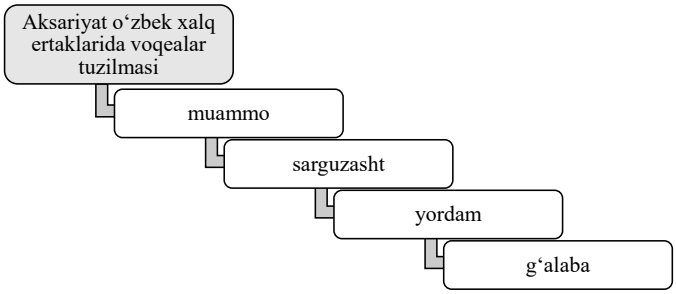
O‘zbek xalq ertaklaridagi mantiqiy tuzilma bosqichlari

T/R	Tuzilma bosqichlari	Jarayon	Natija va yechim
1	Kiruvchi voqea (boshlang‘ich qism)	Muammo paydo bo‘ladi	Yovuz kuchlar: dev, ajdar, turli hayvonlar, sehrli predmetlar
2	Qahramonning yo‘lga chiqishi.	Sinov va sarguzashtlar.	Uzoq va mashaqqatli yo‘l, turli sinovlarni yengib o‘tish
3	Ko‘makchi kuchlarning yordamga kelishi	Sehrli buyumlar yoki turli obrazlar	Qush, ot, chol, kampir, teonim va mifonimlar
4	Yovuz kuchni yengishi	Ichki kuch, aql, ba’zan ko‘makchi kuchlar yordamida	O‘ziga ishonch, turli vosita va narsalar, shuningdek, shaxs (obraz)lar
5	Mukofot	Yaxshilikka yetishish	Taxt, baxtli hayot, adolat tantanasi, yorga yetishish, farovon hayot

2. Obrazli-aqliy konstruksiya (model). Ushbu modelda ertakdagi obrazlar nafaqat badiiy, balki aqliy konstruksiya vazifasini ham bajaradi. Masalan, «Zumrad va Qimmat» ertagida Zumrad va Qimmat obrazlari xarakteri orqali axloqiy mezonlar obrazlashadi, ya’ni mehnatsevarlik baxtga, yalqovlik jazoga olib kelishini ko‘rsatadi. Bu esa obrazli tilda o‘ylash, taqqoslash, xulosa chiqarishga o‘rgatadi. Bu esa ushbu modelda allegorik va ramziy ifodaning yetakchi o‘rinni egallashini ifodalaydi. «Hunarli yigit» o‘zbek xalq ertagida *kambag‘al yigit sabr-toqat, adolat timsoli, boy esa ochko‘zlik, nafs, yolg‘onchilik* timsoli sifatida talqin qilinadi. Bunday misollar xalq ertaklarida ko‘plab uchraydi va o‘ziga xos asimmetriyani yuzaga keltiradi.

Obrazli-aqliy konstruksiya ma’lum bir ssenariy asosida fikrni shakllantirishga yo‘naltiriladi. O‘zbek xalq ertaklarida voqealarning rivojlanish ssenariysi quyidagicha:

[1] Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. – Москва: Лабиринт, 2000. – С. 4.

Ushbu model ertak o‘quvchisi yoki tinglovchisida fikr yuritish algoritmini hosil qiladi. Bu orqali **muammo → yechim → natija** konsepsiyasini anglashga o‘rganadi.

O‘zbek xalq ertaklarida uchraydigan obrazli-aqliy konstruksiyalar

T/R	Ertak nomi	Asosiy obraz	Aqliy konstruksiya
1	«Zumrad va Qimmat»	Mehnatkash qiz / yalqov qiz	Axloqiy taqqoslash modeli
2	«Susambil»	Baxil boy / sabrli hayvonlar	Adolatli hayot modeli
3	Sehrli olma	Meva – rostgo‘ylik belgisi	Haqiqat – muhim qadriyat
4	«Halol mehnat»	Dev / qahramon	Qiyinchilikdan o‘tish konstruksiyasi

3. Axloqiy-aqliy konstruksiyalar. Ushbu model ertaklar axloqiy me’yorlarni mantiqiy asoslash orqali aqliy konstruksiyalarga aylantiradi. Masalan, «*Yaxshilik qil – yaxshilik topasan*», «*Mehnatkash odam muvaffaqiyatga erishadi*», «*Yovuzlik – oxirida tanazzulga yuz tutadi*» kabi prinsiplarga asoslanadi. Ushbu prinsiplar ertak syujetida doimo ijobiy misollar asosida dalillanadi va tinglovchi yoki o‘quvchida ongli ijtimoiy-axloqiy fikrlashni mustahkamlash vazifasini o‘taydi. Masalan, «Zumrad va Qimmat» ertagi qahramonlarining xatti-harakatlari sabr-toqat va mehribonlikning aqliy modelini yaratadi, xulq-atvor oqibatlarini ko‘rsatish orqali ijtimoiy-axloqiy konstruksiya beradi.

Til boyligi. Ertaklar orqali xalqning nutqiy madaniyatini, iboraviy tafakkurini, estetik didini rivojlantiriladi.

Olamning lisoniy manzarasi til bilan birga shakllanadi, buning natijasida tushunchalar va tasvirlar moddiy timsolni oladi. Bundan tashqari, olib borilgan tadqiqotlar natijalari inson hayotidagi har bir yosh davrlarida fikrlashning tilga yordamchi pozitsiyalarga o‘tish g‘oyasini keltirib chiqaradi. Til so‘zlovchining ongida olam tasvirini yaratishning eng muhim vositasidir, shuning uchun uning roli inson rivojlanishining dastlabki bosqichida atrofdagi voqelikni bilish jarayonida katta rol o‘ynaydi. Bundan tashqari, madaniyatning mahsuli bo‘lishi bilan birga, muhim tarkibiy qismi bo‘lgan til milliy o‘z-o‘zini anglashni ifodalaydi va madaniy qadriyatlarni grammatika, leksik hamda idiomatik vositalarda to‘playdi, olamning turli xalqlar orasida farq qiluvchi manzaralarni yaratadi.

Olamning ertak manzarasi xuddi folklor manzarasi kabi insonlarning deyarli barcha madaniy o‘ziga xosligini qamrab olgan holda atrofdagi haqiqatni ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Chunki ertak har bir xalqning hayot tarzi, mehnat faoliyatini, dunyoqarashini ifodalaydi. Qadimdan insoniyatning kundalik hayotini tartibga soluvchi qoidalar va taqiqlar, shuningdek, uning qadimgi dunyo haqidagi g‘oyalari, makon va vaqt haqidagi qarashlari hamda dunyoga ta’sir qilish usullari bevosita ertaklarda o‘z ifodasini topadi. Olamning lisoniy manzarasini baholash xususiyatlari insonlarning atrofdagi voqelik obyektlariga, shaxslar va hodisalarga munosabatini baholashga imkon beradi hamda mavjud an’ana va qadriyatlar haqida, mukofot va jazo tizimlari haqida bayon qilish xususiyatiga ega bo‘ladi. Jumladan, aksariyat xalq ertaklarida bo‘lgani singari o‘zbek xalq ertaklarida ham an’analar o‘z ifodasini topadi. Masalan, «*Xush keldingiz, o‘g‘lim, ovqatdan oling, choy iching, dam oling», – deb, yigitning qornini to‘yg‘azib, dam oldirib, keyin yigitdan so‘rabdi.* (Oyjamol.Yaxshi niyat, 2-b.)

Ushbu misolda o‘zbek xalqining mehmondo‘stlik stereotiplari namoyon bo‘layotgan bo‘lsa, quyidagi misolda etnografik xarakterdagi milliy-mentaliteti namoyon bo‘lgan:

Qiz bilan yigit bir-birlariga bo‘y-basti bilan ham, eshitgan-bilgan gap-so‘zlari bilan ham mos kelibdi. Otasi bir qiziga, bir yigitga qarasa, go‘yoki bir olmani ikki bo‘lib qo‘yganday emish. Shunday qilib, hammalarining roziligi bilan to‘y bo‘libdi, to‘yda yigitning do‘stlari, qizning qarindoshlari xizmat qilishibdi. Shunday qilib, qiz bilan yigit ham, to‘yda bo‘lganlar-u eshitgan-bilganlari ham murod-u maqsadiga yetibdilar. (Oyjamol. Dono yigit va uning qaylig‘i, 5-b.) Ertak matnidan anglashiladiki, o‘zbek xalq nikoh to‘ylari,

eng avvalo, kelin va kuyovning baxtli bo‘lishlari, xalqning duosini olish uchun ko‘p kishilik to‘ylarning tashkil etilishi azaldan urf-odat bo‘lganligidan dalolat beradi.

O‘zbek xalq ertaklarida mukofot va jazo haqida gap borar ekan, ushbu ko‘rinish maishiy, sehrli va hayvonlar haqidagi ertaklarda ko‘p uchrashini guvohi bo‘lamiz. Xususan, «Uch og‘ayni botirlar», «Guliqahqah», «Susambil» kabi mashhur ertaklarda mukofot tariqasida baxtli hayot berilsa, aksariyat ertaklarda yurtdan haydalish, xalq oldida sharmanda bo‘lish, o‘lim hukmiga duchor bo‘lish ko‘rinishidagi jazo turlari ko‘zga tashlanadi. Ma’lumki, ertaklarda etnik guruhda mavjud bo‘lgan butun davr mobaynida zamonaviylikning eng muhim g‘oyalari va o‘ziga xos xususiyatlarini o‘zlashtirgan holda rivojlanadi. Yuqorida ta’kidlangan «mukofot va jazo» konsepsiyasi ham zamonlar o‘tishi bilan o‘zgarib boradi, ammo aksariyat ertaklardagi mukofotlar *boylik – oltin, mol-dunyo, baxtli hayot – to‘q, podshoh qizi bilan turmush qurish, sehrli buyumlarga ega bo‘lish, hurmat va e’tibor qozonish* bilan belgilansa, jazo shakllari boylikdan ajralish, qashshoqlikka tushish, sehrli kuchini yo‘qotish, xorlikdagi hayot kabi ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi. Esdan chiqarmaslik kerakki, an’ana va qadriyatlar o‘zgarishsiz avlodlarga yetib keladi. Bu esa ertak janrining muhim xususiyatlaridan bir hisoblanadi.

Tabiatning tushunarsiz, turli xalqlar madaniyatining sirli jumboqlarini ochishda, turli davrlarda yashagan ajdodlarning olam haqidagi qarashlarini ifodalashda ertaklarda mavjud axborotlar juda muhim ahamiyatga ega. Sababi ertak fonida har bir xalq ajdodlarining o‘tmishini, madaniyatini ko‘radi. Bu esa milliy madaniyatning tub ildizlariga kirib borishga undaydi. Boshqa xalqlar ertaklarini o‘rganish orqali o‘sha xalqning madaniyati bilan tanishish, umuminsoniy, moddiy va ma’naviy qadriyatlarini idrok etish imkoniga ega bo‘ladi.

Ertak tilida to‘plangan axloqiy qadriyatlar, xulq-atvor me’yorlari, tajriba va bilim ertak matnlarini takroriy idrok etish jarayonida erta yoshdan ongsiz ravishda o‘zlashtiriladi. Buning natijasi o‘laroq olamning ertak manzarasi o‘zining bir qismi bo‘lgan, yanada katta va beqiyos manzara – folklor manzarasining deyarli barcha xususiyatlarini belgilashga xizmat qiladi. Olamning bunday manzarasi etnik guruhning har bir shaxsiga ko‘p yoki kamroq darajada xos bo‘lib, olamning boshqa tasvirlari bilan bir qatorda voqelikni bilish, idrok etish va bog‘lanish yo‘llarini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, ertak xalq dunyoqarashi, tafakkuri va til boyligini o‘zida mujassam etgan janr bo‘lib, u orqali olamning lisoniy manzarasi, ya’ni inson va tabiat, yaxshilik va yomonlik, kuch va zaiflik, haqiqat va yolg‘on kabi ziddiyatlar xalqona til birliklari bilan ifodalanadi. Ertak tilining obrazli, emotsional va milliy o‘ziga xosligi orqali xalq tafakkuri va ma’naviyati yoritiladi. Har bir ertakda milliy mentalitet, qadriyatlar, axloqiy va tarixiy-madaniy tafakkur mujassam. Ular orqali til nafaqat aloqa vositasi, balki xalqning olamni idrok etish, tushunish va ifodalash shakliga aylanadi. Bu esa ertaklar lisoniy manzaraning asosiy tarkibiy qismi sifatida xalq ruhiyatini saqlovchi kod bo‘lib xizmat qilishini ko‘rishimiz mumkin.

Rezyume. Mazkur maqolada ertak matnidan o‘rin olgan xalq tafakkurining ramziy, obrazli va majoziy shakllari xususida so‘z boradi. Ertaklar orqali inson va olam o‘rtasidagi munosabatlar, yaxshilik-yomonlik, ezgulik-adolatsizlik kabi tushunchalar lisoniy shaklda ifoda etilishi misollar asosida ochib beriladi. Shuningdek, ertaklar nafaqat badiiy asar sifatida, balki tilning funksional imkoniyatlarini, xalqning madaniy-ma’naviy kodini o‘zida saqlagan muhim lisoniy manzara sifatida o‘rganilishi, tilning emotsional, ekspressiv, obrazli va milliy jihatlari yaqqol namoyon bo‘lishi tahlilga tortiladi.

Resume. This article discusses the symbolic, figurative and figurative forms of folk thinking found in fairy tales. Through fairy tales, the relationship between man and the world, concepts such as good-bad, goodness-injustice, etc. are expressed in linguistic form. It is also analyzed how fairy tales are studied not only as works of art, but also as an important linguistic landscape that preserves the functional capabilities of language, the cultural and spiritual code of the people, and the vivid manifestation of the emotional, expressive, figurative and national aspects of language.

Резюме: В статье рассматривается выражение символических, образных и изобразительных форм народной мысли в волшебных сказках. На примерах раскрывается языковое выражение таких понятий, как взаимоотношения человека и мира, добра-зла, добра-несправедливости через волшебные сказки. Также анализируется изучение сказок не только как произведений искусства, но и как важного языкового ландшафта, сохраняющего функциональные возможности языка, культурный и духовный код народа, яркое проявление эмоционально-экспрессивных, образных и национальных сторон языка.